

Kakšen vpliv bo imela Evropska unija na izvedbo del v gozdovih?

Amina Gačo, Gozdarski inštitut Slovenije, Oddelek za gozdno tehniko in ekonomiko
Matjaž Dovečar, Gozdarski inštitut Slovenije, Oddelek za gozdno tehniko in ekonomiko
Darja Stare, Gozdarski inštitut Slovenije, Oddelek za gozdno tehniko in ekonomiko

Objavljeno na spletu 19.03.2024 (<https://doi.org/10.20315/IG.2024.0018>)

V Sloveniji se z gozdovi gospodari trajnostno, sonaravno in večnamensko (Klopčič in Bončina, 2018). To obsega opravljanje varstvenih, gojitvenih in vseh drugih del, ki so potrebna za zagotavljanje ekoloških in socialnih funkcij gozdov, gradnjo in vzdrževanje gozdne infrastrukture, izkoriščanje in rabo gozdov ter razpolaganje z gozdovi kot naravnim bogastvom, kar ureja Zakon o gozdovih (1993).

Poleg Zakona o gozdovih, tudi drugi zakoni in podzakonski akti urejajo izvajanje del v gozdovih, in sicer v okviru gozdarske zakonodaje in okoljevarstvenih predpisov, ter splošna zakonodaja o delu, varnosti in zdravju pri delu, ter drugi relevantni akti.

Za izvedbo del v gozdovih ne obstajajo enotna merila, s katerimi bi lahko vrednotili kakovost same izvedbe del, ki pa je pomembna za zagotavljanje trajnostnega gospodarjenja z gozdovi, ohranjanje narave in okoljske trajnosti, družbene odgovornosti in varnosti pri delu. Merila služijo kot smernice za načrtovanje, izvajanje in ocenjevanje gospodarskih dejavnosti v gozdovih, ki prispevajo k dolgoročnemu ohranjanju in trajnostnemu upravljanju gozdnih ekosistemov (FAO, 2020). Pomembno je upoštevati lokalne razmere in specifične cilje upravljanja z gozdovi pri določanju in uporabi teh meril. Za izvedbo del morajo biti merila določena v skladu z različnimi vidiki. Nekatera splošna merila se nanašajo na različne vidike gospodarjenja z gozdovi. Pogosto upoštevana merila so:

- Trajnostno gospodarjenje
- Varstvo okolja
- Varnost pri delu
- Spoštovanje zakonodaje
- Planiranje in upravljanje
- Spremljanje in ocenjevanje

V okviru CRP projekta TEHGOZD (Načrtovanje in ocena sodobnih tehnologij v gozdni proizvodnji v podporo biogospodarstvu), smo naredili pregled zakonodajnih (formalnih) zahtev glede izvajanja posamezne faze gozdne proizvodnje. Glavni zakoni in podzakonski akti v zvezi z izvajanjem del v gozdovih, ki smo jih vključili v raziskavo, so: Zakon o gozdovih (1993), Pravilnik o izvajanju sečnje, ravnanju s sečnimi ostanki, spravilu in zlaganju gozdnih lesnih sortimentov (1994), Pravilnik o varstvu gozdov (2009), Pravilnik o minimalnih pogojih, ki jih morajo izpolnjevati izvajalci del v gozdovih (1994), Zakon o varstvu okolja (2022) ter letno poročilo o delu gozdarske inšpekcije - Inšpektorat Republike Slovenije za kmetijstvo, gozdarstvo, lovstvo in ribištvo za leto 2022 (2023). Poleg teh smo vključili še dva dokumenta na mednarodni ravni: Uredba EU o krčenju gozdov (EUDR, 2023) in EU Taksonomija (2020). V nadaljevanju predstavljamo ta dva dokumenta in katera merila bi lahko služila pri vrednotenju kakovosti del v gozdovih.

EU taksonomija

Za spodbujanje trajnostnega razvoja in vpliva na okolje je bila na državni kot tudi mednarodni ravni uvedena zakonodaja za doseganje ciljev in ustvarjena nevladna platforma (Forest Europe), ki vključuje nadzor nad izvajanjem mednarodno dogovorjenih meril in kazalnikov za trajnostno rabo gozdov. Na ravni Evropske Unije obstaja več smernic, direktiv in programov, ki se nanašajo na trajnostno gospodarjenje z gozdovi, kot so:

- Strategije EU za biotsko raznovrstnost do leta 2030,
- Evropski zeleni dogovor,
- Direktiva EU o gozdovih,
- EU taksonomija
- Nova strategija EU za gozdove do leta 2030
- Akcijski načrt za izvedbo Evropske gozdarske strategije do leta 2020
- Uredba EU o krčenju gozdov (EUDR)

Dejavnost, ki jo usklajuje EU taksonomija, je med drugim tudi gozdarstvo in kmetijstvo, ki predstavljata pomembno orodje za prehod na podnebno nevtralnost (Trajnostna energija, 2024). V tem primeru sklop dejavnosti, s katerim bi dosegli cilje, vključuje ohranjanje ogljika, izboljšanje ogljične učinkovitosti in najboljše prakse kmetovanja (Čanji, 2022).

Evropska Unija je kot podporni strateški ukrep 22. junija 2020 objavila Uredbo EU 2020/852 »Uredba EU o taksonomiji«, ki je začela veljati 12. julija 2020. Uredba EU o taksonomiji opisuje okvir za razvrščanje "zelenih" ali "trajnostnih" gospodarskih dejavnosti, ki se izvajajo v EU. Ustvarja jasen okvir za koncept trajnosti, ki natančno opredeljuje, kdaj podjetje deluje trajnostno ali okolju prijazno. Namen zakonodaje je nagradjevati in spodbujati okolju prijazne poslovne prakse in tehnologije.

Z vzpostavitvijo sistema klasifikacije je cilj spodbujanje zasebne naložbe v trajnostno rast in prispevanja k podnebno nevtralnemu gospodarstvu. Taksonomija vlagateljem omogoča, da svoje naložbe preusmerijo v bolj trajnostne tehnologije in podjetja. Ključna vloga pri tem je, da EU do leta 2050 postane ogljično nevtralna in uresniči cilje iz Pariškega sporazuma do leta 2030. Kot dejavnost, za katero se določa »pogoje trajnosti« je tudi gozdarstvo. Na podlagi okoljskih ciljev, ki so zastavljeni s strani EU, se določajo merila in izvajanje del v gozdovih. Poudarek je na naslednjih šestih okoljskih ciljeh EU:

1. blažitev podnebnih sprememb,
2. prilagajanje podnebnim spremembam,
3. trajnostna raba ter varstvo vodnih in morskih virov,
4. prehod na krožno gospodarstvo,
5. preprečevanje in nadzorovanje onesnaževanja,
6. varstvo in obnova biotske raznovrstnosti in ekosistemov.

Uredba EU o preprečevanju krčenja gozdov

Uredba z oznako (EU) 2023/1115, v angleščini EU Deforestation Regulation (EUDR), je stopila v veljavo 29. junija 2023, začetek izvajanja pa je načrtovan za 29. december 2024. Glavni cilj uredbe je preprečevanje krčenja globalnih gozdov in posledično zmanjšanje emisij TGP ter ohranjanje biotske raznovrstnosti. Študije IPCC kažejo, da je skoraj četrtina vseh emisij človeka posledica kmetijstva, gozdarstva in druge rabe zemljišč, predvsem krčenje gozdov (11 % TGP).

Uredba določa sedem ključnih proizvodov, odgovornih za večino krčenja gozdov, med njimi les, oljna palma, soja, kakav, kava, govedo in guma. Posebej problematična je oljna palma, medtem ko les prispeva 9 % krčenja gozdov zaradi potrošnje v EU (EUR-Lex, 2023).

Podobno kot pri predhodni uredbi EUTR, tudi EUDR uredba od proizvajalcev in prodajalcev lesa zahteva izjavo o potrebni skrbnosti (ang. Due diligence), ki pa sedaj velja za vsakršno trgovanje v državah članicah EU (vključno z uvozom iz tretjih držav) ter za izvoz v tretje države. Izjava mora vsebovati številne informacije, ki potrjujejo:

- da proizvod ni povzročil krčenja ali degradacije gozdov;
- skladnost z zakonodajo države proizvajalke (velja tudi dovoljenje FLEGT) ter
- izjavo o potrebni skrbnosti.

Pristojni organi bodo na podlagi nacionalnih tveganj pregledali izjave o potrebni skrbnosti, pri čemer je odstotek pregledov odvisen od tveganja krčenja gozdov v posamezni državi (npr. države z majhnim tveganjem 1 %, države z velikim tveganjem 9 %). Uredba določa različne obveznosti za različno velike gospodarske subjekte in v primeru kršitev omogoča fizične preglede proizvodov na kraju samem, uporabo tehničnih in znanstvenih sredstev za določanje izvora ter predpisuje kazenske sankcije za kršitelje.

Literatura

Čanji V. Poročanje o trajnostnosti; taksonomija.

http://www.zgs.si/gozdovi_slovenije/o_gozdovih_slovenije/gozdnatost_in_pestrost/index.html (28.2.2024)

EUR-Lex, 2023. Regulation (EU) 2023/1115: EUR-Lex - 32023R1115 - EN - EUR-Lex (europa.eu)

EY Building a better working world, 2024.

https://www.ey.com/sl_si/sustainability/porocanje-v-skladu-z-uredbo-eu-o-taksonomiji (28.2.2024)

FAO, State of Europe's Forests, 2020.

https://foresteurope.org/wp-content/uploads/2016/08/SoEF_2020.pdf (28.2.2024)

Klopčič M. in Bončina A. 2018. Gospodarjenje z gozdovi V Sloveniji

<https://repositorij.uni-lj.si/Dokument.php?id=177138&lang=slv> (29.2.2024)

Letno poročilo o gozdovih, 2022.

http://www.zgs.si/fileadmin/zgs/main/img/PDF/LETNA_POROCILA/Porocilo_o_gozdovih_2022_2.pdf (28.2.2024)

Trajnostna energija, 2024.

<https://www.trajnostnaenergija.si/Portal/O-portalu/Novice/Arhiv-novic/taksonomija-eu-je-orodje-za-prehod-na-podnebno-nevtralnost> (28.2.2024)

Zavod za gozdove Slovenije. Gozdovi Slovenije. 2024.

http://www.zgs.si/gozdovi_slovenije/o_gozdovih_slovenije/gozdnatost_in_pestrost/index.html

Zakon o gozdovih. 1993. Ur. l. RS, št. 30/93, 56/99, 67/02, 110/02, 115/06, 110/07, 106/10, 63/13, 101/13, 17/14, 22/14, 24/15, 9/16 in 77/16